 MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 2

KOSTEL SV. JANA NEPOMUCKÉHO NA SKALCE

O Čechách se říká, že jsou jedním z nejateističtějších národů v Evropě. Je-li to pravda, pak je to ve zvláštním kontrastu s všudypřítomným dědictvím křesťanské civilizace, které po staletí utvářelo naši krajinu a které tvoří, ať chceme či nechceme, i panorama našeho duchovního života. A nejen toho duchovního: barokní věže kostela sv. Jana Nepomuckého patří neoddělitelně k panoramatu Nového Města pražského. Přesto že samotný kostel stojí hned naproti Emauzům, tuto stavbu slavného stavitele Kiliána Ignáce Dientzenhofera paradoxně mnoho lidí nezná. Snad je to tím, že byla téměř „vytesána“ do skály a stojí vysoko nad okolním terénem.

Knížečka, kterou držíte v ruce, je další v řadě publikací mapujících kostely Prahy 2. Doufám, že poslouží jako „zvětšovací sklo“, které ukazuje, že i mimo notoricky známé turistické trasy můžeme narazit na stavbu, která je bez nadsázky jedinečná. Kostel sv. Jana Nepomuckého je pozoruhodný nejen svou architekturou, ale i osudy, které se s tímto místem propojily. Jeden jsme se rozhodli připomenout blíže: kněze mons. Karla Jäniga, který se narodil před sto osmdesáti roky a byl příkladem evropského vzdělance, národností Němce, ale duchem a cítěním Čecha.

„Proč jsi tak vzdálené, baroko,“ zpívá se v jedné populární písni. Naše pražské baroko ale vzdálené není, naopak – je nám fyzicky blízko téměř na každém kroku. Možná jen nedokážeme častěji zdvihnout pohled vzhůru, k tomu, co za pohled stojí.

Mgr. Jana Černochová
starostka městské části Praha 2

Milí návštěvníci kostela sv. Jana Nepomuckého na Skalce, milí čtenáři, těší mě, že můžete číst tuto brožuru, a tak se dozvědět mnoho cenného o jednom z nejkrásnějších barokních kostelů v Praze. Kostel sv. Jana Nepomuckého na Skalce je dnes centrem společenství německy mluvících katolíků v Praze. Toto skutečně živé společenství se skládá z rozmanitých skupin. Patří k nám jak jednotlivci a rodiny z Německa, Rakouska a Švýcarska, kteří z pracovních nebo osobních důvodů žijí v Praze, tak i čeští křesťané, kteří buď patří k německé menšině žijící v Čechách, nebo mají zájem o německý jazyk. K našemu společenství se rádi připojují i ti, kteří jsou v Praze jen nakrátko. Pro všechny, kteří mají zájem o katolické bohoslužby v německém jazyce, je kostel sv. Jana Nepomuckého na Skalce oblíbeným místem. Často se na zdejším slavení mší svatých podílejí i nejrůznější hudební tělesa a sbory z německy mluvících zemí. Každou neděli přicházejí na naše bohoslužby i turisté.

Samozřejmě nechceme jako společenství cizinců žít v Praze jako na nějakém uzavřeném ostrově. Patříme do pražské arcidiecéze a zajímáme se o církevní a společenský život v Čechách. Každoročně se proto účastníme oblíbené „Noci kostelů“ a pokaždé nás překvapí, kolik lidí během jednoho večera kostel navštíví. Nakolik je to možné, jsme připraveni přijímat v našem kostele skupiny i mimo pravidelné bohoslužby. Sv. Jan Nepomucký, patron našeho kostela, je v mnoha zemích znám jako „svatý na mostě“. A proto i my v něm vidíme vzor pro budování mostů mezi Němci a Čechy, mezi církví a světem, mezi všemi lidmi.

Dr. Martin Leitgöb

Rektor kostela sv. Jana Nepomuckého na Skalce,
Duchovní správce společenství německy mluvících katolíků v Praze

KOSTELY NA ÚZEMÍ PRAHY 2

- 1 sv. Martina
- 2 sv. Longina
- 3 sv. Václava
- 4 P. Marie a slovanských patronů (Emauzy)
- 5 P. Marie a sv. Karla Velikého (Karlov)
- 6 sv. Štěpána
- 7 sv. Kateřiny
- 8 sv. Apolináře
- 9 Zvěstování P. Marie (Na Trávníčku)
- 10 sv. Kosmy a Damiána
- 11 sv. Ignáce
- 12 P. Marie Sedmibolestné (u Alžbětinek)
- 13 nejsvětější Trojice
- 14 sv. Cyrila a Metoděje
- 15 **sv. Jana Nepomuckého na Skalce**
- 16 sv. Petra a Pavla
- 17 sv. Ludmily

--- hranice Prahy 2

..... historický průběh opevnění

Nového Města a Vyšehradu

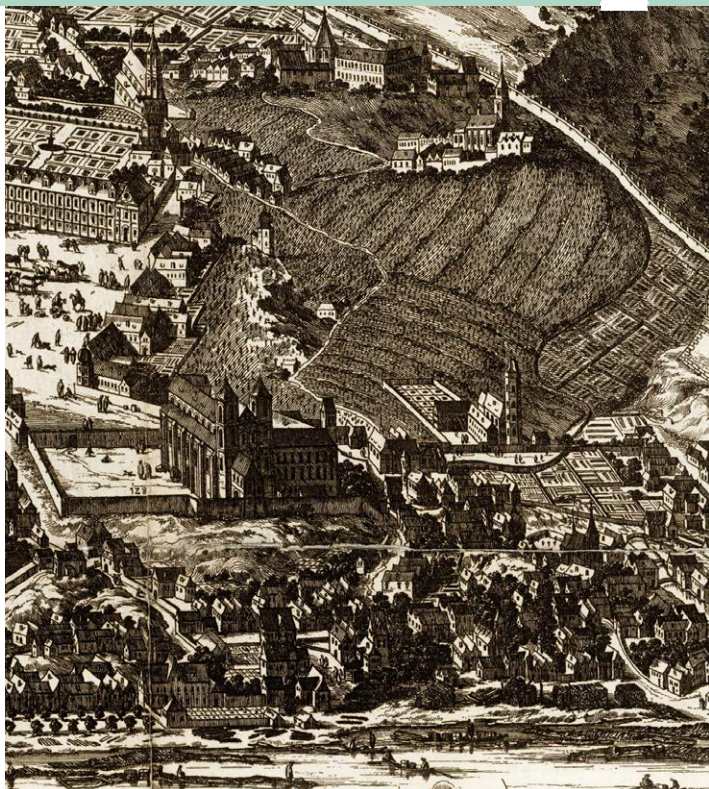
HISTORIE

Kostel sv. Jana Nepomuckého na Skalce, tvořící pohledovou dominantu Vyšehradské ulice, je nepochybně barokním skvostem Prahy, byť neprávem trochu pozapomenutým. Podívejme se do historie, která jeho vzniku předcházela.

Úcta k Janovi Nepomuckému se v českých zemích rozvíjela dlouho před jeho oficiálním svatořečením. Velkou oblibu získává zejména v druhé polovině 17. století a roku 1691 nechává zámožný novoměstský měšťan Kristián Florián Höger postavit ke cti umučeného kanovníka kapli na své vinici v místech dnešního kostela na Skalce – tedy na skalnatém ostrohu proti závěru emauzského klášterního chrámu. Stavbu povolil pražský arcibiskup Jan Bedřich z Valdštejna a posvětil tehdejší svatovítský kanovník Tobiáš Jan Becker, pozdější biskup královéhradecký.

Zakladatel kapele, Kristián Höger, byl zajímavou postavou barokní Prahy: vysoký královský berní úředník, majitel domu v Jirchářské ulici, zbožný muž, který se však později dostal do problémů. Jak píše František Ekert v knize Posvátná místa královského hlavního města Prahy (1884):

„Nedlouho potom upadl zbožný Křišťan Höger vinou své marnotratné manželky do velkých dluhů. Nesnáze z toho pochodící zavedly jej k tomu, že sáhl k penězům státním sobě svěřeným. Zločin jeho byl prozrazen a ubohý Höger odsouzen k smrti. Když byl ortel císaři Leopoldovi I. ku podepsání předložen, kázal sobě panovník ten podati obšírnou zprávu o předešlém životě odsouzencově. Tu sděleno císaři, že Höger býval jindy poctivým mužem a správným úředníkem, že svým nákladem založil kapli ku cti sv. Jana Nep., a že pouze marnotratnictvím své ženy do neštěstí takového sklesl. Tu rozhodl císař, aby ke cti sv. Jana Nep., jenž jest patron těch, kdož na své cti újmu trpí, Höger smrtí tresťán nebyl, nýbrž doživotně zůstal vězněm v Novoměstské

Folpert van Ouden Allen: *Praga caput Regni Bohemiae* (1685), ze sbírky Muzea hl. m. Prahy

Ouden-Allenův prospekt ukazuje jižní kout tehdejší Prahy v druhé polovině 17. století. Vlevo Karlovo náměstí s jezuitskou kolejí, v pozadí gotické kostely sv. Kateřiny, sv. Apolináře a chrám na Karlově, pod nimi nezastavěná oblast dnešního Albertova, v popředí hustá zástavba Podskalí a nad ní v dominantní poloze Emauzský klášter. A právě za ním můžeme vidět vinici, na níž jen o pár let později vyrostla kaple a později kostel sv. Jana Nepomuckého.

radnici, kde na výživu jeho 34 kr. denně mělo vydáváno býti. Leč ubohý Höger churavostí a soužením byl tak zmořen, že brzo ve vězení zemřel, a pochován byl v kapli sv. Jana Nep. na Skalce, kterou byl vystavěl. Jmění jeho připadlo státní pokladně, kaple na Skalce zůstala však i nadál službám Božím věnována.“

JAN NEPOMUCKÝ

Kolik je asi po celé Evropě mostů a rozcestí, na nichž je umístěna socha nebo obraz sv. Jana Nepomuckého? Tento pražský mučedník spjatý s vodou, patron rybářů a lodníků, ale i kněží a zpovědního tajemství, je jedním z nejuctívanějších svatých nejen u nás, ale i v celé střední Evropě.

Jan se narodil ve 40. letech 14. století v západočeském městě Pomuk (dnešní Nepomuk). Po studiích v Praze a Padově se stal knězem, notářem a později kanovníkem vyšehradským. Roku 1389 byl jmenován generálním vikářem pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna. Tím se však zapletl do vleklého sporu mezi arcibiskupem a králem Václavem IV. a 20. března 1393 byl králem zatčen. Bezprostředním důvodem byla zřejmě volba nového kladrubského opata, která nebyla králi po vůli (pozdější široce rozšířená legenda

praví, že byl zpovědníkem královny a odmítl králi prozradit zpovědní tajemství). Následně byl vyslýchán a mučen na Staroměstské rychtě a nakonec svržen z Karlova mostu do Vltavy. Jeho tělo pak nalezli rybáři níže po proudu, podle legendy nad ním zářila pětice hvězd (proto je jedním z atributů sv. Jana Nepomuckého svatozář složená z pěti hvězd).

Úcta k Janovi Nepomuckému se začala rozvíjet brzy po jeho smrti – už arcibiskup Jan z Jenštejna o něm mluví jako o svatém mučedníkovi. Roku 1396 se uskutečnil slavnostní přesun Janových ostatků a hrob

Reliéf sv. Jana Nepomuckého nad branou z Karlova náměstí do kostelní zahrady

v katedrále sv. Víta se stal centrem jeho kultu.

Během 15. a 16. století je osud Jana Nepomuckého popisován v mnoha kronikách a jeho obliba i v nábožensky rozdělených českých zemích postupně roste; už kolem roku 1600 je jmenován mezi českými zemskými patrony. Nejvýznamnějším literárním dílem v souvislosti s Janem Nepomuckým se stala poutavá barokní legenda *Vita S. Joannis Nepomuceni Martyris* (Život svatého mučedníka Jana Nepomuckého) od Bohuslava Balbína, napsaná kolem roku 1670. Její rozšíření přispělo k obrovskému rozmachu kultu Jana Nepomuckého v následujícím století.

Proces Janova svatořečení však započal teprve roku 1714. Tehdy mu bylo připsáno několik zázraků: záchránění Rozálie Hodánkové, která po pádu do mlýnského náhonu přežila půl hodiny pod ledem, a uzdravení ochrnuté paže Terezie Krebsové (oba výjevy se vyskytují i ve výzdobě kostela na Skalce). Při exhumaci ostatků Jana Nepomuckého byla tehdy také nalezena neporušená tkáň pokládaná za jazyk – to bylo dáno do souvislosti s legendou o zachování zpovědního tajemství a jazyk se tak stal jedním ze světcových symbolů.

Roku 1721 byl Jan Nepomucký prohlášen za blahoslaveného, 19. března 1729 jej pak papež Benedikt XIII. svatořečil. Jako jeho svátek byl určen 16. květen.

Kult sv. Jana Nepomuckého se významně rozšířil na území habsburské monarchie, ale také v Bavorsku, Polsku nebo Itálii a díky misionářům se dostal například i do Mexika, do Jižní Ameriky a na Filipíny. Spolu s Pražským Jezulátkem je tak asi celosvětově nejznámějším projevem české kulturní tradice.

Andílci s portrétem sv. Jana Nepomuckého – součást výzdoby ohradní zdi kostela

Kaple byla vysvěcena 16. 5. 1697 a duchovní správy se ujali servité z novoměstského konventu u kostela Zvěstování Panny Marie na Trávníčku.

Roku 1706 bylo při kapli založeno bratrstvo pod ochranou Panny Marie ku cti svatého Jana Nepomuckého, které si brzy získalo značnou oblibu, mívalo přes tisícovku členů, kněží i laiků, mezi něž patřila třeba císařovna Marie Ludovika Španělská a mnoho příslušníků významných šlechtických rodů. Zbožná bratrstva představovala specifickou formu barokní zbožnosti – pořádala procesí, uctívala svého patrona a sloužila mše za své zemřelé členy.

Barokní altán v zahradě bývalé fary, zřejmě z 1. desetiletí 18. století. Autor není známý, ale mohl jím být Pavel Ignác Bayer, architekt nedostavěné kaple, budované tehdy na místě dnešního kostela

Vzhledem k rostoucí oblibě kultu sv. Jana Nepomuckého původní viniční kaple brzy přestala stačit. A tak už roku 1709 byly položeny základy k nové větší kapli, jejíž rozměry odpovídaly ústřednímu prostoru dnešního kostela. Autorem návrhu byl Pavel Jihlavec, což byl s největší pravděpodobností Pavel Ignác Bayer.

Arcibiskupská konzistoř však stavbu kaple zastavila, neboť Jan Nepomucký dosud nebyl církví ani blahověřen, a tak tato kaple zůstala vybudována jen v základech.

Někdy z té doby také pochází malý barokní altán, který dodnes stojí v zahradě bývalé fary na jih od kostela a je tak nejstarší dochovanou stavbou celého areálu.

Teprve když byl Jan Nepomucký roku 1729 svatořečen, začalo bratrstvo chystat stavbu nového krásného chrámu zasvěceného svému patronovi. Roku 1730 se Praha stala svědkem jednoho z nejvelkolepějších procesí, vedeného od kostela sv. Jindřicha ke kapli sv. Jana na Skalce, a světitel biskup Josef Mayer položil základní kámen ke stavbě nového kostela.

Novostavba, při níž byly asi zčásti využity starší základy, byla založena severně od dřívější kaple, která až do dokončení kostela zůstala v provozu.

Členové bratrstva byli nejen zbožní, ale disponovali také finančními prostředky, a tak byl pro stavbu nového chrámu angažován nejvýznačnější architekt své doby, Kilián Ignác Dientzenhofer. Úspěšně si poradil s obtížným terénem a v letech 1730–38 zde vybudoval chrám, který patří k jeho nejpozoruhodnějším radikálně barokním dispozicím.

Samotný kostel byl sice stavebně dokončen a opatřen freskovou výzdobou roku 1738, zařizování interiéru však pokračovalo i v následujících letech. Tak například roku 1752 byla osazena chórová přepážka a z roku 1753 pocházejí kostelní lavice a dlažba. Zatímco vedlejší oltáře tehdy již byly vztyčeny, hlavní oltář dosud sloužil jen provizorní. I o vybavení kostela se zasloužili štědrí dárci z řad šlechty, například cenné kostelní náčiní darovala polská královna Marie Josefa (dcera císaře Josefa I.).

Gustav del. et grav.

*St. Emaus mit St. Johann v. Nepom. in Skalke u. die Kirche zur
h. Dreifaltigkeit.*

Verlegt bey Franz Zimerys Sohn in Prag.

Emauzský klášter s kostelem sv. Jana Nepomuckého na Skalce a kostelem nejsv. Trojice, kolorovaný lept, A. Gustav (kolem r. 1810), ze sbírky Muzea hl. m. Prahy

Tato grafika nám ukazuje zajímavý pohled z Vyšehradu na několik kostelů v blízkém sousedství. Zcela vlevo malý kostelík sv. Kosmy a Damiána (za ním v zákrytu kostel sv. Cyrila a Metoděje v dnešní Resslově ulici), vedle něj mohutný Emauzský klášter s kostelem Panny Marie a slovanských patronů v jeho barokní podobě, v popředí uprostřed kostel nejsv. Trojice v Podskalí, za ním kostel sv. Jana Nepomuckého na Skalce, dále věž Novoměstské radnice a zcela vpravo kostel sv. Ignáce na Karlově náměstí.

Všimněte si, že autor se tu v zobrazení kostela sv. Jana Nepomuckého dopustil jistých nepřesností: Věže jsou nakresleny jako stojící v jedné rovině (nikoli nakoso jako ve skutečnosti), zjednodušeny jsou i tvary oken a chybí přístupové schodiště.

Současný pohled z podobného místa jako na předchozím obraze. Někdejší zahrady a sady Podskalí vystřídala nová zástavba. Kostel sv. Jana Nepomuckého na Skalce a Emauzský klášter (v přestavěné podobě) jsou dosud dobře viditelné, z ostatních zmíněných kostelů můžeme zahlédnout nanejvýš špičky věží

Roku 1768 byl stavitel Jan Antonín Kunz pověřen zbudováním jižní části ohradní zdi do Vyšehradské ulice.

Následujícího roku věnoval arcibiskupský kancléř Benedikt Stöber 9000 zlatých, aby se mohlo při kostele zřídit i obydlí duchovního správce. Tehdy bylo zakoupeno západní křídlo Mladotovského paláce (neboli Faustova domu) a přilehlá zahrada na severní straně kostela, kudy dodnes vede přístupová cesta k severnímu portálu. Architekt Antonín Schmidt budovu upravil a jako vstup do tohoto areálu pak roku 1771 postavil bránu na rohu Karlova náměstí a Vyšehradské ulice.

Teprve roku 1776 se dokončovala severní část ohradní zdi a dvouramenné schodiště k hlavnímu portálu kostela, jehož autorem je také Antonín Schmidt.

z. v. V. Morstadt.

Nové Město Pražské, jižní část, kolorovaný lept, Vincenc Morstadt (1825), ze sbírky Muzea hl. m. Prahy

Při pohledu na podskalský břeh ze Smíchova od Petržilkovské vodárny vyniká především Emauzský klášter, ale hned nalevo od něj je vidět také kostel sv. Jana Nepomuckého s nižší dvojicí věží (dále vlevo pak kostel sv. Apolináře). Ani takto dnes už zmíněné kostely neuvidíme; zakrývá je řada novějších domů na Rašínově nábřeží.

- Pohlednice s kostelem sv. Jana Nepomuckého na Skalce z roku 1899. Snímek pochází z doby těsně před postavením fary na jih (vpravo) od kostela – všimněte si dřevěné ohrady v místech, kde dnes stojí novobarokní branka a zeď zahrady

St. Johann am Felsen. — 148.

Gruss aus Prag!

Mein lieber, ynter Jure Docter! Dein
 gütliches Schreiben kömte inoffen mich
 yemey Danken für Ihre große Güte und
 Freundlichkeit, Ihre so sehr fruchtbar
 erweilt

Carl Beilmann in Prag, 99. 18.

Roku 1780 se slavilo 50. výročí položení základního kamene, při té příležitosti byly opraveny krovy obou kostelních věží, další opravy proběhly roku 1844.

V roce 1819 byla do kostela přenesena socha sv. Jana Nepomuckého od Jana Brokoffa z roku 1682 (pozlacený dřevěný model pro bronzovou sochu na Karlově mostě), jež byla umístěna na hlavní oltář, kde ji můžeme vidět dodnes.

Okolí kostela se dočkalo změn roku 1852. Tehdy byla nově regulována Vyšehradská ulice, prohloubil se její terénní zářez, což si vyžádalo nové podezdění ohradní zdi a úpravu schodiště k hlavnímu portálu, kde byly sníženy podesty a dolní ramena. Západní průčelí tím vystoupilo ještě výš nad úroveň ulice.

Teprve roku 1880 bylo hlavní schodiště opatřeno sochami, jejichž autorem je Bernard Seeling.

Na přelomu 19. a 20. století tu byl duchovním správcem Karl Jänig, který uskutečnil nejen rozsáhlé opravy kostela samotného, ale v letech 1902–04 nechal na jižní straně kostela postavit novou budovu fary v novobarokním slohu podle plánů architekta Antonína Wiehla. Hlavní průčelí fary se vchodem je obráceno ke kostelu, nikoli do ulice. Zeď zahrady se vstupní brankou a přístupovými schody byla zbudována v podobném stylu jako ohradní zeď kostela. Dnes však budova slouží jako hotel.

Při bombardování Prahy v roce 1945 kostel těsně unikl osudu sousedního, těžce pobořeného emauzského chrámu. Poškozena tehdy byla fara a zčásti pobořena ohradní zeď; opraveny byly v letech 1946–47.

Interiér kostela byl renovován v 80. letech a naposledy v letech 2005–06. Nejnovější oprava fasády dokončená v roce 2015 dodala kostelu a přístupovému schodišti opět důstojný vzhled.

KILIÁN IGNÁC DIENTZENHOFER

Mezi mnoha skvělými staviteli českého baroka, kteří výrazně proměnili tvář naší krajiny, vyniká rodina Dientzenhoferů. Kryštof Dientzenhofer a zejména jeho syn Kilián Ignác se do dějin české architektury zapsali zlatým písmem.

Kilián Ignác se narodil roku 1689 v Praze, navštěvoval gymnázium na Malé Straně, na univerzitě studoval filozofii a matematiku. Stavitelem se vyučil u svého otce a několik let byl na zkušené u velkého rakouského architekta Johanna Lukase von Hildebrandta.

Zpočátku působil po boku svého otce, po jehož smrti roku 1722 převzal několik rozpracovaných zakázek, například navázal na spolupráci s benediktiny na Břevnově a v Broumově, kde Dientzenhoferové vytvořili jedinečný soubor vesnických kostelů na klášterním panství.

První samostatnou stavbou Kiliána Ignáce je kostel sv. Jana Nepomuckého na Hradčanech (1720–28). Z kostelů na Broumovsku vyniká například kostel Všech svatých v Heřmánkovicích (1722–26) a kostel sv. Markéty v Šonově (1727–30).

Kostel sv. Jana Nepomuckého na Skalce z let 1730–38 patří k jeho nejpozoruhodnějším dílům.

Na Praze 2 jsou jeho dílem také kostel Panny Marie Sedmibolestné u alžbětinek na Slupi (1724–25), kostel sv. Cyrila a Metoděje v Resselově ulici (1733–40) a barokní přestavba gotického kostela sv. Kateřiny u kláštera augustiniánek v Kateřinské ulici (1737–41).

Mezi další významné stavby v Praze patří originálně pojatý kostel sv. Mikuláše na

Kostel sv. Cyrila a Metoděje v Resselově ulici na Novém Městě. Prvním architektem byl Pavel Ignác Bayer, kostel však dokončil Kilián Ignác Dientzenhofer, jehož dílem je výrazné západní průčelí se zajímavě řešeným předdvorím, ohrazeným původní barokní mříží

Staroměstském náměstí (1732–36) a po svém otci architekt dostavěl také malostranský kostel sv. Mikuláše (1737–51) s monumentální kupolí a zvonící. Ze světských staveb pak stojí za zmínku letohrádek Michny z Vacínova v ulici Ke Karlovu, zvaný Amerika (1717–20), a vila Porthheimka na Smíchově (1722–29), kterou si architekt postavil jako vlastní rezidenci.

Kilián Ignác Dientzenhofer po své smrti (1751) zanechal dílo, jež svou kvalitou a počtem realizovaných staveb vyniká nad jeho současníky a představuje jeden z vrcholů barokní architektury ve světovém měřítku

Kostel sv. Mikuláše na Malostranském náměstí je nezaměnitelnou součástí pražského panoramatu. K. I. Dientzenhofer jej stavěl od roku 1737 do své smrti.

Kostel sv. Markéty v Šonově je příkladem skvělého začlenění barokní architektury do krajiny. (foto Kateřina Čadilová)

POPIS KOSTELA

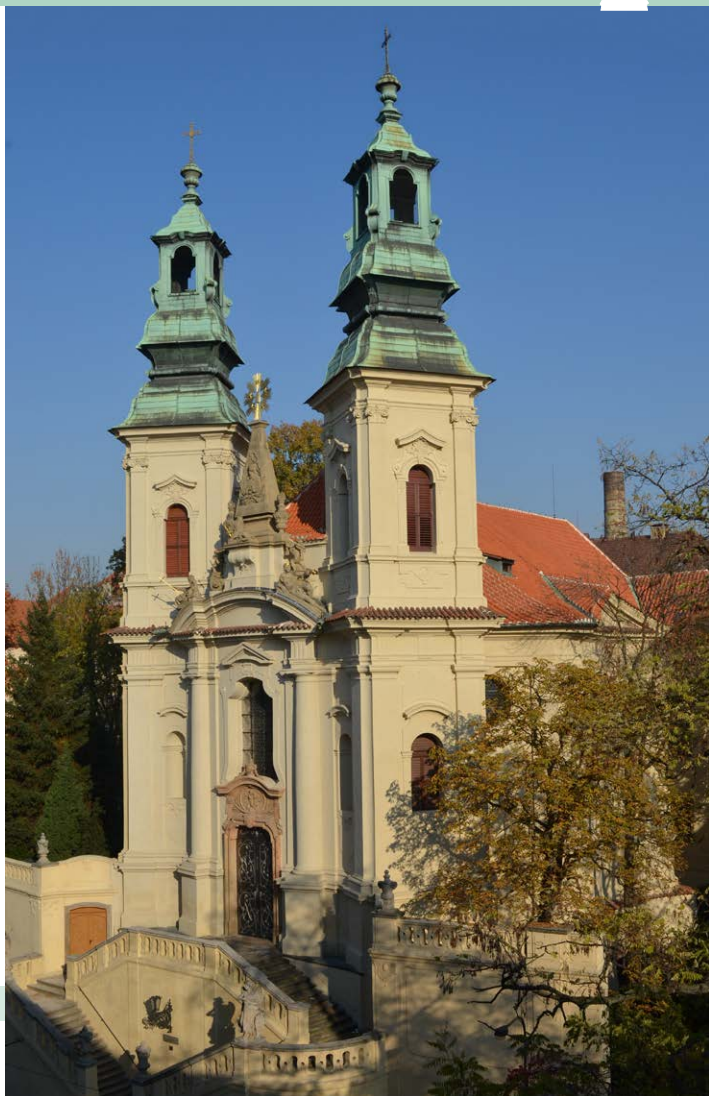
Kostel sv. Jana Nepomuckého na Skalce poutá pozornost kolemjdoucích zejména bohatě členěným západním průčelím a pozoruhodným přizpůsobením složitému terénu a charakteru místa.

Na severní straně kostela se od něj až ke Karlovu náměstí táhne zeď zahrady s vykrajovaným kamenným zábradlím, ozdobnými vázami a sochami. Do náměstí se pak otevírá krásná pozdně barokní brána od Antonína Schmidta s dvěma bočními brankami, vyzdobená reliéfem sv. Jana Nepomuckého a latinským nápisem „**AEDES IOANNIS S. NEPOMUCENI**“.

Brána do kostelní zahrady na rohu Karlova náměstí a Vyšehradské ulice, zbudovaná roku 1771 architektem Antonínem Schmidtem, slouží jako hlavní přístupová cesta k severnímu portálu kostela

► Pohled na kostel z oken Emauzského kláštera

Na jižní straně navazuje značně níže položená zeď farní zahrady se schodištěm a brankou, jež byly postaveny ve stejném stylu jako ohradní zeď a hlavní schodiště kostela. Dále pak stojí novobaročnická budova bývalé fary.

Kostel je orientovaný (tzn. obrácený oltářem) k východu a je vybudován na složitém půdoryse, jehož základ tvoří osmiúhelník s konkávně prohnutými stranami. K němu přiléhá na západní straně oválná předsíň a dvojice věží, na východě pak presbytář na půdorysu dvou oválů, jež doprovází dvojice sakristií, které symetricky přiléhají k severní i jižní straně presbytáře.

Hlavní, západní fasáda je jediná, která je vidět z ulice. Vypouklé průčelí a k němu přiléhající dvojice nakoso postavených věží dodává celé stavbě neobyčejně dynamický ráz, v němž se projevuje mistrovství Dientzenhoferovy vrcholně barokní architektury.

Vstupní branka a schodiště do farní zahrady, vybudované na počátku 20. století

◀ Západní průčelí kostela s přístupovým schodištěm v pohledu z Vyšehradské ulice

Obelisk završující západní průčelí se sochou českého lva, reliéfem sv. Jana Nepomuckého a zlatým jazykem

Střední část je ohraničena polosloupy římsko-dórského řádu a završena segmentovým štítem. Bohatá nadstavba nad ním vrcholí obeliskem s reliéfem sv. Jana Nepomuckého. Ten je zakončen zlatým relikviářem v podobě jazyka obklopeného svatozáří s pěti hvězdami, což jsou atributy sv. Jana Nepomuckého.

Před obeliskem je socha ležícího českého lva s korunou, žezlem a mečem, po stranách pak ozdobné vázy a sochy andílků. Na segmentovém štítu pak leží velké alegorické postavy krásných žen: levá s křížem představuje Víru, pravá s trubkou Fámu (personifikace dobré pověsti sv. Jana Nepomuckého, rozhlášující jeho slávu do světa).

Hlavní vstupní portál byl upraven koncem 18. století již v raně klasicistním duchu, dvoukřídlé oplechované dveře jsou bohatě zdobené.

Levá alegorická postava – Víra

Pravá alegorická postava – Fáma

Věže po stranách hlavního průčelí jsou 35 metrů vysoké. Vystupují jedno patro nad hlavní římsu a jejich bohatě zdobená fasáda je rámována pilastry, jež jsou zakončeny iónskými hlavicemi. Zvonové patro prolamují polokruhově ukončená, bohatě

Sochařská výzdoba hlavního schodiště od Bernarda Seelinga

zdobená okna, která uzavírá trojúhelná přímá římsa. Věže jsou zakončeny vysokými báněmi pozoruhodného tvaru: v jejich spodní části se dvakrát nad sebou opakuje stanová (čtverhranná) střecha zvonovnicového profilu, vrcholí pak poměrně mohutnými hranolovými lucernami s dekorativními vázami a kříži.

Nedílnou součástí hlavního průčelí je přístupové schodiště, které bylo dodatečně sníženo při regulaci Vyšehradské ulice.

Schodiště se rozbíhá dvěma rameny na půlkruhové podesty a z nich zpět dvěma rameny do středu k hlavnímu vchodu. Z obou podest vedou ohradní zdi dřevěné branky do zahrad na severní a jižní straně kostela. Zábradlí schodiště je zdobeno vázami a sochami andělů od Bernarda Otto Seelinga.

- Zajímavý pohled na kostel od východu, z jedné z budov Všeobecné fakultní nemocnice. Zcela jednoduchá východní fasáda se výrazně liší od dynamického a zdobného hlavního průčelí

Obě boční fasády se svým tvarem shodují, probíhají ve vlněné linii dané složitým půdorysem chrámu. Na západní straně jsou vymezeny věžemi, na východní straně pak vystupující hmotou sakristie a depozitáře.

Uprostřed severního průčelí je umístěn boční vchod, zatímco jižní průčelí je vyvýšeno nad klesající terén.

Kromě dvou velkých vchodů jsou ještě samostatné dveře na severní straně vedoucí do depozitáře a ve východním průčelí pak do oratoře nad sakristií.

Při pohledu od jihovýchodu vynikne složitý terén, v němž je kostel postaven. Zahrada bývalé fary se od jižního průčelí zvedá úzkými terasami, z východu pak ke kostelu přiléhá areál Všeobecné fakultní nemocnice s úrovní terénu o několik metrů vyšší než podlaha kostela

Jižní průčelí, pohled ze zahrady bývalé fary

Severní průčelí s bočním vchodem

INTERIÉR

Hlavní prostor chrámu ve tvaru osmiúhelníku je zaklenut vzdutou klenbou, prolomenou osmi převýšenými oblouky. Na čtyřech zkosených stranách hlavní lodi spočívá na polosloupech mohutná římsa, oddělující klenbu od obvodových zdí, ozdobená reliéfy se symboly čtyř evangelistů.

Další prostory přiléhají k centrálně pojaté hlavní lodi v ose kostela (na západě předsíň s hudební kruchtou přístupnou po točitém schodišti v jižní věži, na východě presbytář), mají oválné půdorysy a jsou zaklenuty plackovou klenbou.

Hlavní loď kostela, pohled z hudební kruchty

► Pohled lodí kostela směrem k presbytáři

Fresková výzdoba presbytáře:
Mučení sv. Jana Nepomuckého a Nejsvětější Trojice

◀ Nástrovní freska v hlavní lodi, *Oslavení sv. Jana Nepomuckého*

Jihovýchodní část hlavní lodi. Vlevo presbytář s oratoří, uprostřed kazatelna a oltář sv. Rodiny, vpravo oltář Panny Marie Staroboleslavské

Z presbytáře pak vedou po obou stranách dveře do místností sloužících jako sakristie a depozitář. Nad nimi, přístupné po dvou točitých schodištích, se nacházejí dvě oratoře, které se otevírají do prostoru presbytáře a jsou zaklenuty kupolovitými klenbami.

Klenby všech těchto prostorů jsou vyplněny velmi kvalitní freskovou výzdobou, dokončenou při dostavbě kostela roku 1738. Jejím autorem je Jan Karel Kovář, který s architektem Dientzenhoferem úspěšně spolupracoval už dříve na dostavbě Břevnovského kláštera. Rozsáhlá nástropní freska *Oslavení sv. Jana Nepomuckého* v hlavní lodi je uznávána jako jeho nejlepší dílo. Ústředním motivem je sv. Jan Nepomucký,

stoupající k nebi a obklopený zástupem andělů. K němu pak po obvodu klenby vzhlíží prostý lid, nemocní, otroci, matky s dětmi. Vidíme tu také malíře (pravděpodobně autorův autoportrét), jak maluje podobu sv. Jana Nepomuckého, a k němu přicházejí čtyři šlechtici (zřejmě členové zdejšího svatojánského bratrstva). Na fresce nad kruchtou je zobrazeno *Narození sv. Jana Nepomuckého* (z nebe tu sestupují andělé a zázračný plamen, který se podle legendy zjevil při jeho narození). Na klenbě presbytáře je pak scéna *Mučení sv. Jana Nepomuckého* (čemuž přihlíží král Václav IV. se svým doprovodem a ve výši opět andělé s palmovou ratolestí a patenou jako světcovými atributy) v závěru presbytáře pak *Nejsvětější Trojice*. Na klenbě oratoří jsou postavy letících andělů.

Ve věži je zavěšen zvon z r. 1744 od Valentina Lissiacka s figurálním a rostlinným vlysem a s latinským nápisem.

Freska na klenbě hudební krucht, *Narození sv. Jana Nepomuckého*

ZAŘÍZENÍ

Vybavení kostela je jednotné, rokokové, z let 1739–49, pořízené na náklad hraběte Schaffgotsche, jehož erb můžeme vidět na oltářních mensách (stolech) a stříšce kazatelny.

Oltáře, stejně jako kazatelna a zpovědnice, jsou vyvedeny v hnědém a zeleném mramorování a doplněny bohatou řezbářskou výzdobou bílých a zlacených soch a reliéfů.

Hlavnímu oltáři vévodí velká socha patrona kostela, sv. Jana Nepomuckého. Mezi ostatní výzdobu chrámu zcela přirozeně zapadá, byla sem však umístěna teprve roku 1819 (kdy pro ni byla dodatečně vložena nika), ačkoli sama je starší než kostel, vytvořil ji sochař Jan Brokoff už roku 1682 a má velmi zajímavou historii.

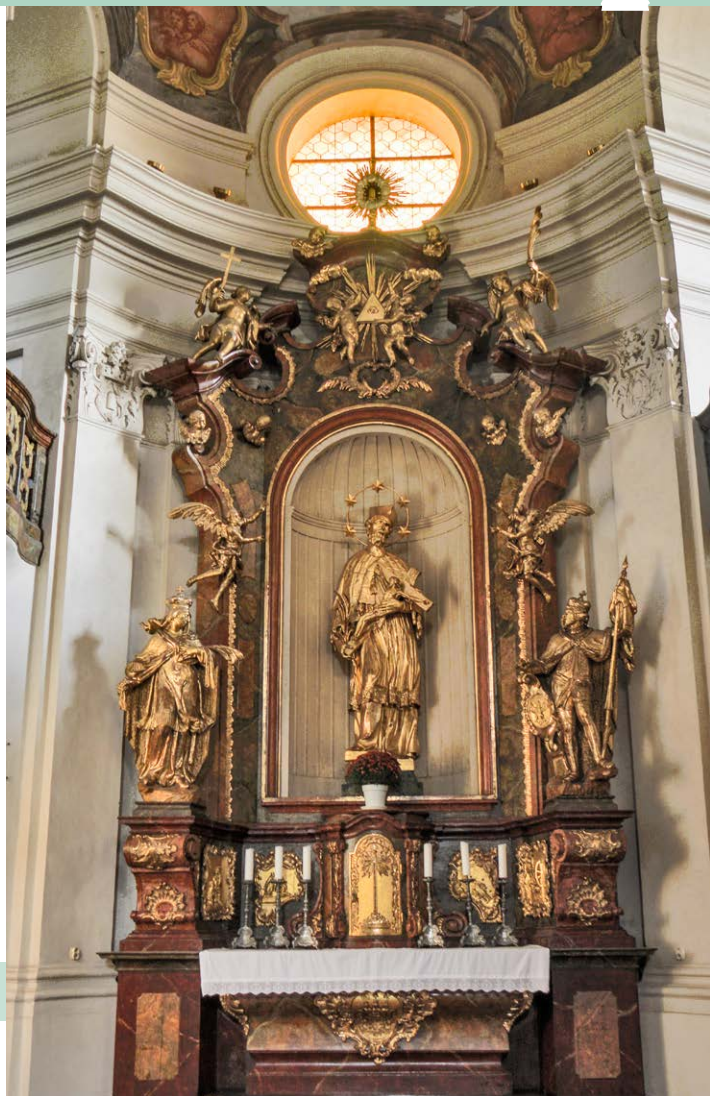
Na predele (část oltáře bezprostředně nad mensou) jsou čtyři zlacené reliéfy, zobrazující události ze života sv. Jana Nepomuckého: *Strakonický zázrak ve mlýně*, *Umučení sv. Jana Nepomuckého*, *Zpověď české královny* a *Uzdravení Terezie Krebsové*. Po stranách oltářního retáblu stojí sochy sv. Václava a sv. Ludmily. Nad nikou je symbol Božího oka v paprscích a dvě sochy andílků nesoucích symboly mučednictví – palmovou ratolest a kříž. Na samém vrcholu pak je řezba relikviáře s jazykem sv. Jana Nepomuckého. Řezby zhotovila dílna Ignáce Platzera st.

Na severní straně presbytáře stojí menší oltář sv. Josefa se sochami sv. Floriána a sv. Tomáše Akvinského.

Dva boční oltáře na severovýchodní a jihovýchodní straně lodi kostela byly od 19. století vyzdobeny obrazy Josefa Hellicha *Nejsvětější Srdce Páně* a *Neposkvrněné početí Panny Marie*. Při celkové renovaci interiéru kostela v 80. letech 20. století byly však na oltáře navráceny původní barokní obrazy.

Severní boční oltář je vyzdoben obrazem *Sv. Lukáš maluje Pannu Marii* (pravděpodobně z okruhu malíře Karla Škréty)

- Hlavní oltář se sochami sv. Jana Nepomuckého, sv. Ludmily a sv. Václava

Severní boční oltář s obrazem *Sv. Lukáš maluje Pannu Marii* a se sochami sv. Jana Křtitele (vlevo), sv. Jana Evangelisty (vpravo) a sv. Jana Nepomuckého s anděly, z nichž jeden nese jeho atributy (nahore)

Jižní boční oltář s obrazem *Svaté rodiny* a sochami sv. Norberta (vlevo), sv. Františka Xaverského (vpravo) a Boha Otce s klečícími anděly v obláčcích (nahore)

a kvalitními sochami tří Janů: sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evangelisty po stranách obrazu a sv. Jana Nepomuckého s andělem nesoucím jeho atributy na vrcholu oltáře (z dílny sochaře Jana Antonína Quitainera).

Na protějškovém jižním oltáři pak je obraz *Svaté Rodiny*, po stranách sochy sv. Františka Xaverského a sv. Norberta a na

vrcholu oltáře Bůh Otec a klečící andělé v obláčcích (z dílny Ignáce Platzera st).

Na jižní straně lodi naproti bočnímu vchodu stojí drobný oltář Panny Marie Staroboleslavské, zdobený řezbou mariánského Paladia a nápisem **GENTIS BOHEMAE PALADIUM O. P. N.** – „Paladium země české, oroduj za nás“.

Také kazatelnu bohatě zdobí krásné řezby: reliéfy zobrazující výjevy ze života sv. Jana Nepomuckého, plastické symboly čtyř evangelistů, holubice Ducha svatého, na stříšce pak stojí socha sv. Jana Nepomuckého a dva andělé s palmovou ratolestí a křížem.

U severozápadní a jihozápadní stěny lodi stojí symetricky dvě zpovědnice z druhé poloviny 18. století. Nad jižní zpovědnicí visí barokní obraz *Zvěstování*

Oltář Panny Marie Staroboleslavské na jižní straně lodi

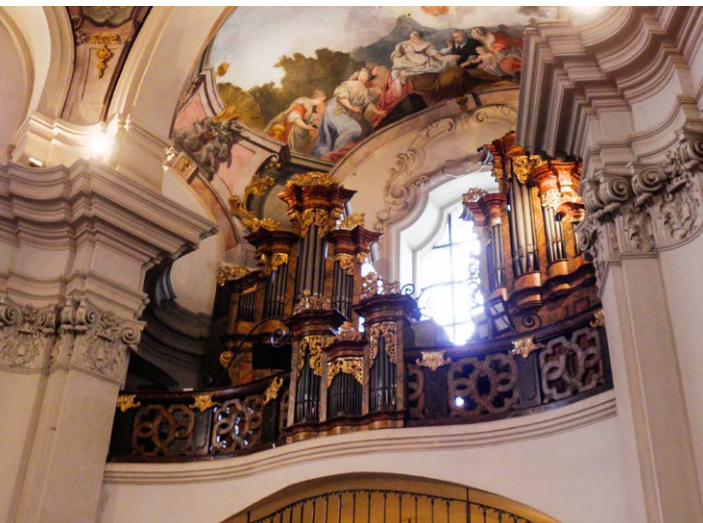

Kazatelna

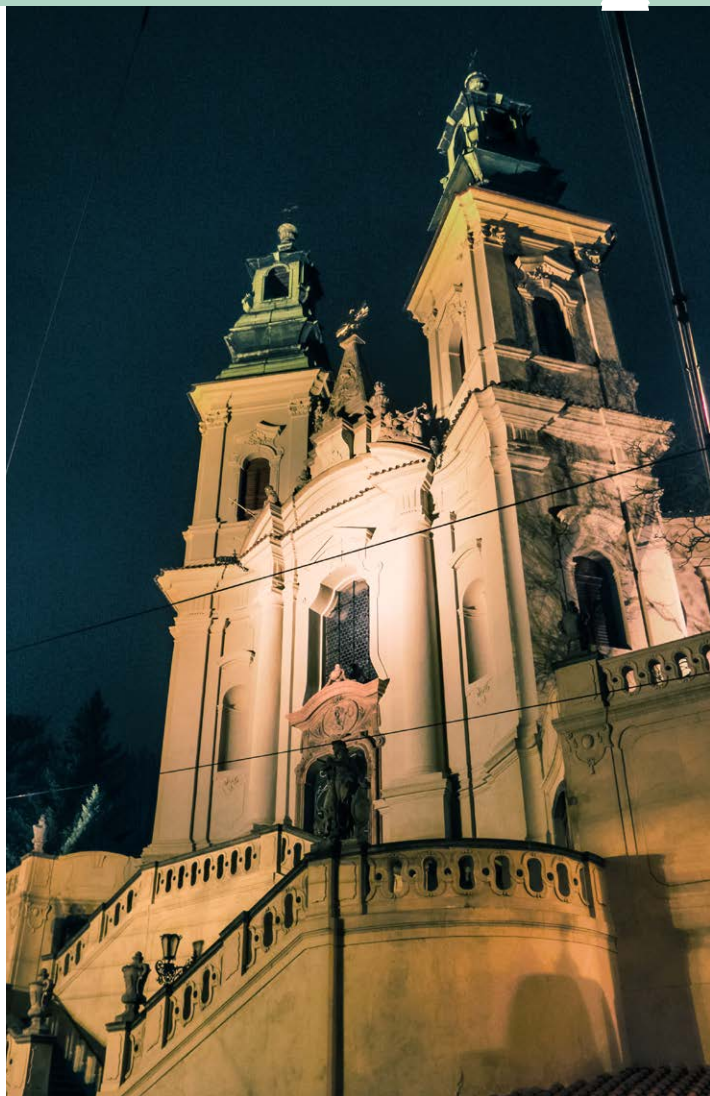
Panně Marii, nad severní velký krucifix. Vedle zповědnic jsou na konzolkách umístěny menší sochy, na severní straně sv. Antonín Paduánský (19. stol.), na jižní straně sv. Kateřina (2. polovina 18. stol.).

Barokní varhany na kruchtě pocházejí z doby kolem roku 1760, čtyři oddíly barokních lavic z poloviny 18. století. Mramorová kropenka a zádveří severního vchodu jsou ze století devatenáctého.

Řada závěsných obrazů je umístěna v depozitáři, obrazy J. Hellicha z bočních oltářů byly přesunuty na kruchtě. Sakristie je vybavena barokními skříněmi a visí zde obraz, který daroval hrabě Jan Nepomuk Schaffgotsch jako poděkování za záchranu života při nehodě v r. 1773.

Kruchta s barokními varhanami

SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO

Velká pozlacená socha patrona kostela od významného barokního sochaře Jana Brokoffa, stojící na hlavním oltáři, má zajímavou historii.

Pražský šlechtic, vysoký úředník a diplomat Matyáš Wunschwitz, jenž byl velkým ctitelem sv. Jana Nepomuckého, si roku 1681 nechal od vídeňského sochaře Matyáše Rauchmüllera zhotovit malou terakotovou sošku Jana Nepomuckého.

Bronzová socha sv. Jana Nepomuckého na Karlově mostě

Následujícího roku zadal tehdy ještě neznámému Brokoffovi, aby podle sošky vytvořil velkou dřevěnou sochu, kterou bude možné použít pro výrobu bronzového odlitku. Sochař ji zhotovil a roku 1683 byla bronzová plastika odlita a osazena na Karlově mostě na památku utopení sv. Jana.

Je to nejstarší ze soch na mostě a jediná bronzová (ostatní jsou kamenné).

Brzy se stala jedním z center kultu světce a každoročně kolem jeho svátku 16. května se u ní konaly pobožnosti.

Ale nejen to, právě toto zobrazení sv. Jana Nepomuckého v kanovnickém rouchu, s palmou a křížem se stalo takřka univerzálním vzorem pro stovky dalších soch.

Dřevěný originál sochy byl zatím pozlacen a umístěn v domácí kapli Wunschwitzského paláce na Václavském náměstí (zbořen roku 1912, nahrazen budovou Melantrichu).

Majitelé kapli otevřeli pro veřejnost, což se jim brzy stalo zdrojem problémů; prostý lid, bezmezně věřící v přímlyvy sv. Jana, navštěvoval otevřenou kapli dnem i nocí ve velkém počtu, až arcibiskupství v obavě z nepřístojností (bylo to ještě před oficiálním svatořečením Jana Nepomuckého) vyslalo do domu Wunschwitzů komisi, která tu našla ohromné množství darů a hořících svící. Kaple byla úředně zapečetěna, ale ctitelé Jana Nepomuckého to neodradilo; po čase se historie ještě několikrát opakovala.

Roku 1819 byla ve Wunschwitzském paláci zřizována strážnice. Kaple byla zrušena a socha sv. Jana Nepomuckého se měla přenést do kostela na Skalce. To však vyvolalo mezi lidem takové pobouření, že muselo být povoláno vojsko a za jeho asistence byla socha přenesena v úplné tajnosti za hluboké noci.

Poté se situace uklidnila, a tak jedna z nejstarších soch sv. Jana Nepomuckého zdobí hlavní oltář kostela už téměř dvě stě let.

Pozlacený dřevěný originál sochy od Jana Brokoffa, stojící na hlavním oltáři kostela na Skalce

KARL JÄNIG

Jméno Karla Jäniga, duchovního správce kostela sv. Jana Nepomuckého na Skalce z přelomu 19. a 20. století, dnes už téměř nikomu nic neřekne. Přitom se jedná o zajímavou postavu českých kulturních dějin s velkými zásluhami o budování porozumění mezi Čechy a Němci.

Narodil se roku 1835 na samotě Dobler u vesničky Bělá v Novohradských horách, nedaleko města Kaplice, v rodině českého Němce, myslivce na panství Buquoyů.

Když mu bylo sedm let, zemřel mu náhle otec. Karl vyrůstal v péči matky v romantickém prostředí Nových Hradů. Jako stipendista vystudoval v Praze, kde se také naučil výborně česky. Znalost druhého zemského jazyka, jak se tehdy říkalo, mu otevřela cestu do českých vlasteneckých kruhů.

V roce 1858 ukončil studia na pražské teologické fakultě a byl vysvěcen na kněze. Jako všichni čerstvě vysvěcení kněží byl svými představenými poslán do terénu. Téměř čtyři roky působí jako kaplan v západních Čechách, pak je však díky svému nevšednímu nadání a pílí poslán na další studia do Říma. Studuje církevní právo a současně působí jako kaplan při kostele papežské koleje *Santa Maria dell'Anima*, kněžského semináře a střediska pro poutníky z německých zemí (bývalé Svaté říše římské). Po dosažení doktorátu církevního práva se vrací do Prahy, kde je přidělen k arcidiecéznímu soudu a zabývá se hlavně manželským právem.

Roku 1871 odjíždí opět do Říma a stává se prorektorem (následujícího roku pak rektorem) zmíněné koleje. V dohodě s tehdejší pražským arcibiskupem kardinálem Bedřichem Schwarzenbergem požádal při nástupní audienci papeže

Pia IX., aby vrátil českým věřícím tzv. *Český hospic* (poutnický dům), kdysi zakoupený v Římě císařem Karlem IV. jako útočiště pro poutníky a studenty z Čech. Tento dům, dosud stojící v Římě na Corso Vittorio Emanuele, později bohatě dotovaný Rožmberky, držel od husitských válek Svatý stolec.

Papež žádosti vyhověl, ale k praktickému předání nemohlo dojít. Řím se totiž, po obsazení vojsky sjednocené Itálie roku 1870, stal italským hlavním městem a až na několik výjimek byl na jeho území zkonfiskován církevní majetek, včetně Českého hospice.

Karlu Jänigovi tedy nezbylo než dům od italských úřadů jako soukromá osoba odkoupit.

Budova byla stovebně v žalostném stavu: tehdejší vyšehradský probošt Václav Štulc se v roce 1881 při české národní pouti do Říma vyjádřil, že „*ani darem by to nevzal*“. Jihočeskému rodáku Karlu Jänigovi byla však vlastní určitá tvrdohlavost. Bez ohledu na překážky se vždy snažil dosáhnout cíle, který si stanovil. Spolu s Českým hospicem přikoupil ještě dva sousední objekty a vše na své náklady upravil na poutní středisko. Aby nikdo nepochyboval, komu je určeno, nechal namalovat na fasádu dodnes patrně

Fasáda Českého hospice v Římě na Piazza Sforza Cesarini, opravená r. 1875 Karlem Jänigem (Autor neznámý, foto kolem roku 1875)

medailony sv. Václava a Karla IV. Uvnitř se nacházela kaple, kterou vyzdobil svými obrazy Vojtěch Hynais, pobývající v té době v Římě.

Roku 1881 vyslovil papež Lev XIII. přání, aby byla v Římě zřízena česká kolej. Čeští biskupové myšlenku podpořili a Karl Jänig navrhl, aby byla umístěna ve dvou patrech jím spravované koleje Anima. Tak se stalo a kolej byla otevřena 4. listopadu 1884. Právě díky Jänigovu konstruktivnímu přístupu nová česká kolej vznikla a (po několika stěhováních) existuje v Římě

Novobarokní fara, kterou nechal Karl Jänig u kostela sv. Jana Nepomuckého na Skalce postavit v letech 1902–04.

dodnes jako současné *Nepomucenum*. O dva roky později věnoval dr. Jänig české koleji do vlastnictví i Český hospic a velkoryse také promíjí náklady, které ze svých prostředků na jeho opravy vynaložil. Bohužel tato skutečnost nebyla po chuti tehdejší správní radě Animy. Dr. Jänig byl odvolán z vedení koleje a v roce 1887 se vrátil do Prahy. Česká kolej byla později z Animy vypovězena a musela hledat jiné prostory. Ale to už je jiná historie.

Po svém návratu do Prahy se stal Karl Jänig – v té době již monsignore a doktor theologie – administrátorem duchovní správy kostela sv. Jana Nepomuckého na Skalce.

V době jeho působení došlo nejen k rozsáhlým opravám kostela, ale v letech 1902–04 i k výstavbě novobarokní budovy fary jižně od kostela podle plánů architekta Antonína Wiehla. Protože některé použité stavební prvky připomínají např. Michelangelovu Bibliotecu Laurenzianu, můžeme se domnívat, že to byl právě Jänig, který architektovi vedl ruku, aby mu alespoň něco v jeho pražském bydlišti připomínalo vzdálený Řím.

Za své prostředky rovněž opravil a de facto zachránil i kostel sv. Václava ve Vršovicích nebo kapli Nalezení sv. Kříže ve Stodůlkách.

Karl Jänig žil v novém domě ještě deset let. Byl literárně činný, rád cestoval a podle vzpomínek současníků byl jeho byt ve farní budově Na Skalce „*uměleckou galerií a sbírkou vzácných italských starožitností*“, kde rád vítal své přátele bez rozdílu národnosti. Umírá 6. října 1914.

Když z dnešního pohledu nezaujatě hodnotíme tohoto rodem Němce, ale cítěním českého zemského vlastence, vidíme osobně skromného, velmi obětavého člověka, který pro povznesení českého národa, pro českoněmeckou vzájemnost a porozumění neváhal přinést nemalé osobní oběti.

LITERATURA

- BAŤKOVÁ, Růžena a kol., *Umělecké památky Prahy: Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady*. Praha: Academia, 1998.
- BEČKOVÁ, Kateřina, *Nové Město*. Vyd. 1. Praha: Scholaludus-Pragensia, 1998.
- BEDRNÍČEK, Pavel, *Příběhy pražských svatyní*. Praha: Volvox Globator, 2009.
- EKERT, František, *Posvátná místa král. hl. města Prahy*. Svazek II. Praha, 1884.
- PLATOVSKÁ, Marie a kol., *Slavné stavby Prahy 2*. Praha: Foibos Books, 2011.
- ŽIŽKOVÁ, Markéta, *Kult svatého Jana Nepomuckého a jeho projevy v umění barokní Prahy*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 2

Vydává: Městská část Praha 2

Text: Matěj Čadil, JUDr. Jan Kotous (kapitola o Karlu Jänigovi)

Foto: Archiv MČ Praha 2, Matěj Čadil (není-li uvedeno jinak)

Ilustrace na titulní straně: Matěj Čadil

Mapové podklady: © Příspěvatelé OpenStreetMap.org

Grafická úprava: Matěj Čadil

Tisk: AMOS Typografické studio, s. r. o.

Praha 2015

MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 2